Optiuni metodologice

Polaritati si complementaritati

Modernitate şi postmodernitate

- Este una din cele mai prolifice şi controversate polarități din istoria sociologiei
- Este complementară cu o altă controversă culturală, care a marcat constituirea sociologiei: controversa dintre tradițional (ceea ce este deja consacrat sau înrădăcinat) şi modern (ceea ce este recent sau se întâmplă chiar acum şi este evanescent)

Modernitatea

- Epoca istorică inițiată în sec XVII
- Caracteristici şi manifestări: revoluție industrială; progres ştiințific şi tehnologic; societate capitalistă şi industrială; cultul rațiunii, pragmatism, acțiune şi succes, progres şi evoluție; stat național; secularism
- O perioadă lungă de timp, societatea *modernă* a fost opusă societății *tradiționale;* sociologia clasică (Weber, Marx, Durkheim, Tönnies etc) a analizat o astfel de temă a opoziției

Despre sciziune

- În prezent, suntem încă în epoca modernității? O întrebare cu răspunsuri controversate: pentru unii abia în prezent modernitatea a ajuns la maturitate şi ne confruntăm cu produsele ei – modernitatea a devenit “reflexivă”; dupa alții de la sfârşitul sec XX am ieşit din modernitate şi ne aflăm în plină post-modernitate

Postmodernitate

- Semne ale presupusei ieşiri din modernitate au fost identificate încă în anii 1950: Arnold Toynbee, filosof al istoriei şi culturii, vorbeşte despre “Apusul sau Declinul Occidentului” si foloseşte pentru prima dată termenul de *postmodern;* în cultură se vorbeste despre post-cultura (George Steiner); sociologii vorbesc despre: “societatea de masă” (David Riesman in “Mulțimea singuratică”); “societatea post-industriala” (D. Bell), “societatea de consum” etc.

Succesiuni în modernitate

- Modernitatea timpurie: sec XVII-XVIII
- Modernitatea consacrărilor: sec XIX-XX
- Modernitatea recentă - după anii 1990: perioada în care opțiunile modernității s-au consacrat şi în care modernitatea trebuie să reflecteze asupra propriilor împliniri pentru a deveni ***reflexivă***

Opțiuni sociologice

1. Din a doua jumătate a secolului XIX şi în sec XX, sociologia a analizat despărțirea societății ***moderne***, industriale, bazate pe raționalitatea organizării birocratice, pe cunoaşterea ştiințifică, pe dezvoltarea lineară şi progresivă în state naționale, de societatea ***tradițională***, pre-industrială, dominată de cunoaşterea religioasa, organizată în unități fragmentate (Comunitate versus Societate la Tönnies, solidaritate mecanică vs solidaritate organică la Durkheim)

- Spre sfârşitul secolului XX, J.–F. Lyotard vorbeste despre "condiția post-modernă"

Opțiuni sociologice (cont.)

2. Dupa sfârşitul secolului XX, sociologia ar urma să analizeze societatea post-modernă, adică acea etapă din traiectoria dezvoltării sociale care ar marca despărțirea de societatea modernă: despărțirea de evoluție şi progres, opțiunile pentru relativismul cultural, coexistența diverselor traiectorii echipotente de cunoaştere şi dezvoltare…

- *Post*-modernitatea indică, însă, numai semnele unei despărțiri, dar nu şi problemele ei

Opțiuni sociologice (cont.)

3. Inițiată în sec. XVII, modernitatea a atins faza de maturitate, adică de implinire a marilor sale optițiuni, la sfârşitul sec XX . Ne aflăm **acum în plină modernitate târzie sau recentă**

- Sociologia ar analiza acum produsele sociale ale modernității împlinite pentru a da seama de o reflexivitate a modernității, fără a o mai opune unei societăți tradiționale revolute

Opțiuni sociologice (cont.)

- U.Beck sau A. Giddens propun ca teme centrale ale sociologiei contemporane pe acelea care se referă la re-configurarea socialului
- Raportul dintre societalizare (construcția societății integrale) şi individualizare (procesele prin care individul devine unitatea de bază a reproducerii sociale) relevă modurile în care instituțiile centrale ale societății moderne sunt conectate şi produse individual

Reconstrucția teoriei sociologice

- Teoria sociologică se află într-un stadiu de reconstrucție, pentru a forja acele concepte şi enunțuri care pot da seama de specificul modernității actuale
- Ilustrativ în acest sens este raportul dintre individ şi structură

Individ şi structură

- Problema centrală a oricărei teorii sociologice este de a elabora explicații şi predicții privitoare la funcționarea unui sistem social
- Cunoașterea comună este însă eminamente individuală
- Cum se realizează armonizarea referințelor individuale şi în mare parte subiective cu cele structurale, transindividuale şi obiective ?

Dualitatea structurii

- Intre *structura* socială, care oferă cadrul constitutiv şi mediul de configurare al fenomenelor sociale, şi *acțiunile* sociale, consacrate de agenția umană (*agency)* în şi prin care se manifestă şi se agregă acțiunile actorilor individuali, se instituie o dialectică a reciprocității pe care A. Giddens o numește *„dualitatea structurii*”

Exemplul 1: E. Goffman – “sociologia interacțiunilor”

- Agenții individuali inițiază si practică acțiuni pe scena socială în condițiile în care dispun de o cunoaștere comună a convențiilor, ritualurilor, regulilor sau a modelelor de comportare ce se aplică în situații sociale date
- Reguli, convenții etc. oferă cadrul *structural* al acțiunilor cotidiene
- Prin activarea cunoașterii despre aplicarea regulilor contribuim la menținerea/inovarea unor componente ale structurii

Exemplul 2: Comunicarea intermediată de limbajul natural

- Vorbirea, ca acțiune sau set de acțiuni de comunicare
- Limbajul ca structură este disponibil şi încadrat de reguli privind utilizarea sa
- Nu ne putem face inteleşi de către un interlocutor decât dacă, în utilizarea limbajului, respectăm regulile structurale constitutive ale limbajului

Macro-social şi micro-social

- Nivelul sistemic/structural de referință este *macro-social*, cel individual este *micro-social*
- *Investigații micro-sociale: c*omportamentul electoral, stilurile de viață şi de consum, distribuția atitudinilor, opiniilor sau valorilor într-o colectivitate, orientările si opțiunile educaționale şi ocupaționale, migrația intra- sau transfrontaliera
- Tranziția de la nivelul micro de referința la nivelul macro şi/sau invers

Un exemplu : teoria schimbării sociale generate de frustrări

- Enunțuri cheie:

➢ Îmbunătățirea rapidă a condițiilor obiective de viață generează un decalaj între așteptările individuale şi realitatea satisfacerii acestora;

➢ Cu cât decalajul este mai proeminent cu atât generează o stare mai intensă de frustrare;

➢ Cu cât frustrarea individuală este mai intensă şi mai generalizată, cu atât agresivitatea individuală creşte şi propensiunea spre acțiuni compensatorii de schimbare este mai mare;

Continuare

- Acțiunile individuale de schimbare se agregă în acțiuni sociale, de exemplu în forma grevelor, demonstrațiilor în stradă şi chiar a revoltelor în masă sau a revoluțiilor, şi până la urmă generează schimbări în sensul dorit.

Analiza enunțurilor precedente

- Frustrările sunt subiective şi individuale;
- Revolta (greva, demonstrația în stradă sau alte acțiuni revendicative care pot lua forme de masă) este un fenomen social, rezultat din combinarea acțiunilor individuale, care subiectiv iau forma frustrărilor şi obiectiv se manifestă prin comportamente agresive care solicită şi ajung la asocieri

Trecerea de la subiectiv (micro-social) la obiectiv (macro-social)

1. *Sociologia interacționistă şi fenomenologică*: macrostructurile nu sunt decât produse ale micro-proceselor subiective de interacționare şi ca atare analiza sociologică nu poate începe decât odată cu investigarea interacțiunilor cotidiene

Trecerea … (cont.)

2. *Sociologia structuralistă*: orice micro-interacțiune se produce în structuri sociale mai cuprinzătoare, iar dinamica interacțiunii directe, de tipul față-în-față, poate fi înțeleasă numai prin investigarea forțelor constrângătoare, de natură structurală, ale oricărei acțiuni individuale şi ale oricărei interacțiuni dintre indivizi

Trecerea… (cont.)

3. *Progresia conceptuală dinspre nivelul micro spre cel macrosocial*: mai intâi sunt analizate proprietățile acțiunilor individuale şi ale interacțiunilor şi, pe această bază, sunt formulate conceptualizări ale macro-fenomenelor sociale; Ex: Max Weber analizează acțiuni, apoi relații sociale şi asociații şi apoi diverse ordini sociale, de exemplu capitaliste, investite cu legitimitate

Trecerea… (cont.)

4. *Sociologia contemporană*: *Giddens* : structura este reprezentată de „reguli şi resurse” utilizate de agenți în practica vieții sociale; *Bourdieu:* prin utilizarea conceptului de habitus, demonstrează cum modurile individuale de clasificare sau comportare sunt conectate cu pozițiile individuale din structurile de clasă; *Alexander:* universul social constă în combinații între acțiune (agency) şi ordine (structură)

Trecerea… (cont.)

5. *Jonathan H. Turner*: Două premise admise ca esențiale: (a) dihotomiile clasice, de tipul structură/ agenție, subiectiv/obiectiv, acțiune/ordine, macro/ micro sau rațional/non-rațional sunt induse de tradiții filosofice oarecum caduce; (b) realitatea socială există la mai multe niveluri şi fiecare nivel trebuie să dispună de o teoretizare adecvată şi de o metodologie specifică de cercetare

J. Turner (cont.)

- Realitatea socială este dirijată de *forțe* care operează la nivel macro, meso sau micro
- Aceste forțe mai intâi generează şi apoi operează în cadrul unor structuri specifice
- La nivel macro, structurile generate de forțele care îi sunt specifice (*i.e.* populația, producția, reproducerea, distribuția şi puterea) sunt sistemele instituționale (economice, politice, de rudenie, religioase, juridice etc.).

J. Turner (cont.)

- La nivel meso, forțele (*i.e.* segmentare, diferențiere, integrare) generează structuri care iau forma unor unități corporatiste (adică structuri de tipul grupurilor, comunităților, birocrației etc.)
- La nivel micro, realitatea socială este dirijată de forțe care iau forma emoțiilor, tranzacțiilor, simbolurilor, rolurilor sau statusurilor şi care generează şi susțin interacțiuni directe sau indirecte în spațiul public

J. Turner (cont.)

- „ Unitățile structurale şi forțele care conduc formarea şi operarea lor constituie universul social; iar scopul teoriei sociologice este de a dezvolta principii privind dinamica fiecărei forte şi relațiile dintre forțe”

Continuarea controverselor

- Deocamdată este admisă formula lui A. Giddens despre “dualitatea structurii”. Dar, în ciuda acumulărilor teoretice şi metodologice, fie in cadrul unei orientări dominante, fie in cealaltă, sociologia actuală continuă să se prezinte sub forma unei diversități de teorii şi metodologii sociologice